

КРАТКО ОПИСАНИЕ (СПРАВКА) НА НАЙ-ВАЖНИТЕ ПОСТИЖЕНИЯ НА КАНДИДАТА И ТЯХНОТО ЗНАЧЕНИЕ ЗА РАЗВИТИЕТО НА НАУКАТА

по чл. 7, б. „в“ от Правилника за избиране на академици (действителни членове)
и член-кореспонденти (дописни членове) на БАН

на чл.- кор. ИВАН РУСЧЕВ

Най-важните постижения от научноизследователската дейност на чл.-кор. Иван Русчев Русчев са представени в **225** научни труда, в това число: **13** монографии, **4** учебни помагала и учебници, **108** статии в специализирани списания, **47** публикации в сборници от национални конференции и **53** публикации в сборници от международни конференции. Научните публикации на чл.-кор. Иван Русчев Русчев през последните пет години са 77 (*Приложение 1.1, 1.2*).

Цитирания на научни трудове (без автоцитати) на чл.-кор. Иван Русчев Русчев в научни публикации - 1164 (*Приложение 1.3*).

I. НАУЧНИТЕ И НАУЧНО-ПРИЛОЖНИТЕ ПРИНОСИ

Те могат да бъдат характеризирани като: **новост за науката** - разработване на фундаментални проблеми на правото; изследване на нови връзки между юридически факти и правни норми, а също и като **обогаляване на съществуващи знания** - приложение на научните постижения в дейността на съдебните и на административните органи, възприемане на направените въз основа на тези научни постижения, предложения, в съдебната и административна практика.

Научните приноси на кандидата са **разнопосочни и комплексни** – те не се ограничават в една отделна, или дори само в няколко области на правото. Новоразработените и приложени концепции, конструкции, изследваните нови институти **надхвърлят** пределите на **частното право** (гражданското – в ш. см.: обща част, облигационното, вещното, семейното, наследственото, търговското), в което кандидатът специализира повече от 43 години. Неговите приноси обхващат и други отрасли на правото – както на **вътрешното**, така и на **международното и на европейското**; отнасят се и към **публичноправни отрасли**: конституционното, административното, процесуалното право, концесиите, обществените поръчки и др. Налице е **тясна връзка между фундаменталните научни разработки и научно-приложната дейност**, т. к. в практиката (в съдебните производства и в дейността на административните органи) съвместно се прилагат норми от почти всички клонове на правото – и на **материалното**, и на **процесуалното**. В съчиненията си кандидатът навсякъде съобразява тази специфика на правоприложната дейност, което показва приносния им характер – за да бъдат от полза за съда, за административните органи и за страните по делата, представените научни публикации във висока степен съдържат този **мултидисциплинарен** (от гледна точка на науката), но **задължителен** (за научно-приложната дейност) характер. От друга страна,

задълбоченото изследване на теоретическите и на практическите проблеми в правото, предполага излизане от онзи научен инструментариум, с който си служи отделен клон на правото. Научните и научно-приложните приноси на кандидата доказват постигането именно на тази връзка.

1. Научното творчество на кандидата предизвиква оправдано голям научен интерес в юридическата научна общност.

Чл.-кор. Иван Русчев е един от най-често цитираните автори в българската юридическа литература, преподавател в различни университети, желан лектор на семинари на юристи от практиката. Той често е канен от Върховния касационен съд (ВКС) и от Конституционния съд (КС) за становища при постановяването на общите им тълкувателни актове със задължителен характер. Притежава богата и многогодишна юридическа практика като адвокат по различни дела, вкл. в защита на колеги в конкурси за заемане на акад. длъжност пред административните съдилища и МОН. Негови публикации се използват и са цитирани в множество съдебни актове, за което се прилага отделна справка.

Към научно-приложната дейност на кандидата следва отделно да бъдат отчетени становищата на кандидата при приемането на значителен брой тълкувателни дела на ВКС и на КС:

1.1. По тълк. д. № 7 / 2013 г. на ОСГТК, ВКС – дължи ли се неустойка за забава по чл. 92, ал. 1 ЗЗД, при развален поради виновно неизпълнение на длъжника договор, е възприето становището му, отразено в публ. № 103.

1.2. По тълк. д. № 3/2013 на ОСГТК, ВКС - по въпросите на вземането на решения и на органното представителство на ООД, представеното писмено и обосновано лично пред Общото събрание на съдиите становище на чл.-кор. Русчев, изработено въз основа на приносната му научно - теоретична разработка (Приложение 1, пор. № 101) е възприето изцяло и залегнало при постановяването на този задължителен за всички съдилища акт на ВКС.

1.3. По тълк. д. № 2/ 2020 г. на ОСГТК, ВКС по въпроса – може ли съдът да допусне по реда на Закона за гражданската регистрация, промяна на данните (вкл. – на пола) в актовете за гражданско състояние на молител, който твърди, че е транссексуален?, ВКС е съобразил решението си изцяло върху представеното становище на кандидата, оформено и в публикацията на кандидата с приносен научен характер с пор. № 209, 212 от Приложение 1.

1.4. По тълк. дело № 5/2020 на ОСГТК, ВКС по въпроса дали е нищожен по липса на съгласие, на осн. чл. 26, ал. 2, изр.1, пр. 2 ЗЗД, или е унищожаем на осн. чл. 31, ал. 1 ЗЗД договор, сключен от дееспособно лице в състояние на трайна неспособност да разбира или да ръководи действията си, ВКС е обсъдил подробно аргументите, изложени от чл.-кор. Иван Русчев в поредица от научни публикации с приносен характер, (Приложение 1, пор. № 144, 151, 179, а по-късно – в пор. № 190, 205).

1.5. По конст. д. №10/2022г., с Решението си № 15 от 28.11.2022 г. КС е обявил за противоконституционно Решение на Народното събрание от 20.04. 2022 г., (обн., ДВ, бр. 32 от 26 април 2022 г.), с което то изнемва правомощия на изпълнителната власт (АПИ – за поддържане на републ. пътна мрежа, е възприето поисканото и представено правно становище на чл.-кор. Иван Русчев, (публ. № 185), което представлява научен принос към въпроса за разделението на властите в държавата.

1.6. Възприети са правните изводи с приносен научен и научно – приложен характер, изложени от проф. Русчев в публ. № 181, развити и по тълк. д. № 2/2016 на **ОСГК, ВКС**, касаещо заплащането на такси към доставчици на топлинна енергия за в сграда – етажна собственост. Това правно мнение е цитирано многократно в съдебната практика (*Справка 4.3*)

1.7. Многобройни са (над 20) съдебните решения, само в които е цитирано едно от основните съчинения на кандидата, с висок приносен характер за правната наука: „Тълкувателните актове на общите събрания на колегите на ВКС и на ВАС и въпросът за източниците на правото“ (**Приложение № 1, пор.№ 181**).

1.8. Многобройни са публикациите с научен и научно-приложен принос на чл. – кор. Иван Русчев, във връзка с разработваната последователно от него материя на относителната недействителност (т.нар. Павлов иск). Задълбочените му и актуални приноси (в неговите публ. № 119, № 135, № 147) са отчетени при продължителната работа по обсъждане и приемане на основополагащите за облигационното право **Тълк. решения на ОСГТК: № 2/2019 по тълк. дело № 2/2019** - по въпросите за активната легитимация на цесионера по Павловия иск и по **тълк. д. № 2/2021г., ОСГТК** – по въпросите на връзката на Павловия иск с главния иск на кредитора, както и за защитата му срещу последващи сделки с трети лица.

1.9. По други тълкувателни актове на ВКС и на КС със задължителен за всички характер, авторът е давал становища от името на ЮФ на СУ, на ИДП – БАН, на Висшия адвокатски съвет и др. институции, поканени да участват. Такива са предоставяни и по молба на отделни съдебни състави на ВКС (които не се публикуват). Въз основа на тези предоставяни становища, впоследствие (или предшестващо) са публикувани задълбочени научни статии, с приносен за практиката характер. Това убедително доказва **тясната връзка между научната и научно-приложната дейност на кандидата**. Така, широко използвани в практиката научни разработки с приносен характер представляват **седемте** самостоятелни глави на автора в Коментара „Обезпеченията в материалното и процесуалното право“ (**пор. № 5 от Приложение 1**). Всичките самостоятелни глави на автора в колективната монография: гл. I (с.24-36), гл.VI (с.122-138), гл. VII (с. 139-162), гл. VIII (с. 163-199), гл. XIV, раздел I (с.272-308), гл. XV (с.313-329), гл. XVI (с.330-355), (**общо самостоятелни 171 стр.**), съдържат редица нови моменти, в тях са разработени по нов начин и с приносен характер, множество **нови** (установени от практиката и интерпретирани творчески) **връзки** между юридическите факти и правните норми. Всяка едно от тях поотделно, е цитирана многократно не само в специализираната научна литература (видно от представената справка за цитиранията), но и в съдебните

решения. Самостоятелни глави на проф. Русчев в този труд са **цитирани в становището на ВАдС по тълк. д. № 2/2023 г. до ОСГТК, ВКС**, многократно в публикации в **специализирани правни сайтове** (напр. Lex.bg от 5.09.2023), в множество **публикувани съдебни решения** (напр. Р.№ 810/2019 ОС – Бургас, Р. № 17/2019 на ОС Добрич и др.).

1.10. По тълк. д. № 1/2022 г. на ОСГТК на ВКС относно предявен срещу държавата иск за връщане на внесена в държавния бюджет такса (по чл. 35а ЗЕВИ) за съоръжения, произвеждащи ел. енергия от възобновяеми природни източници, която впоследствие КС обявява за противоконституционна, с приносен научен характер е статията *„Решения, обявяващи противоконституционност на законови разпоредби“* (цит. в **Приложение № 1, пор. № 185**), която също е цитирана многократно.

1.11. Ново задълбочено тълкуване на съответните текстове от ТЗ, съдържащо приноси за теорията на ценните книги и за тяхното наследяване моменти, представлява **статията „Върху наследяването на налични акции и на членствено правоотношение“**. (пор. № 121, 182). За значимостта ѝ за съдебната практика говори фактът, че цели части от нея са възпроизведени, а самата тя е цитирана в десетки съдебни решения по граждански и търговски дела.

1. 12. С научно приложен принос е и многократно **цитираната статия** на чл.-кор. Иван Русчев, *„Има ли прехвърлителен ефект джирото на акции при липса на съгласие за придобиването ѝ“* (**пор. № 175**), упражнила значително въздействие върху съдебната практика при решаване на въпроса за прехвърлянето на акции на ФК „Левски“ през 2020.

1.13. Становища от името на ВАдвС, които **съдържат приносен научен и научно-приложен характер, от значение за отстраняване на противоречия в съдебната практика или за точното прилагане на закона, както и за развитието на правото** (чл. 280, ал.1, т. 3 ГПК и чл. 124 ЗСВ) са давани и по други тълк. дела. Такова е становището поискано от ВАдвС и дадено от чл.-кор. Иван Русчев от негово име, по въпроса - могат ли да претендират юридическите лица присъждане на обезщетение за неимуществени вреди от деликт? (**тълк. д. № 1/2023 г. на ОС на съдиите от НК, ГК и ТК на ВКС и на I и II колегии на ВАС**); както и **това по тълк. д. №1/2023 на ОСГТК на ВКС**.

1.14. Научните тези, разработвани за пръв път в правната литература, или обосноваващи нови изводи от съществуващи положения, в публикациите на автора, имат не само чисто **теоретично значение за развитие на правната наука, но и директно практическо приложение**. Те подпомагат разрешаването на множество правни спорове в съда. Научните и научно-приложните разработки на кандидата с приносен характер са **цитирани и са били определящи в производствата по значителен брой дела** с различен предмет пред районните, окръжните, апелативните съдилища и ВКС. Представените от автора нови разрешения по правни въпроси, свързани с практиката, са цитирани над 60 пъти в решенията на СГС, на Окръжните съдилища в София, Варна, Бургас, Добрич, Русе, Силистра, Ловеч, Велико Търново, Стара Загора, Плевен, Пазарджик и др., от АССГ, ВКС, Комисията за защита на конкуренцията, както и от Конституционния съд.

1. 15. С научната си и научно-приложна работа чл.-кор. Иван Русчев е подпомагал с многобройните си експертни становища и консултации, не само правораздавателната система, където приносните моменти в научното му творчество, са високо оценени при формирането на юридическа практика на съдилищата в страната. **(Вж. подробно справката за изпълнение на Критериите по № 4.3),** комуто е възложено изготвянето не само на правни становища пред ВКС и КС – по тълкувателни дела, но и защитата по 6 дела, по които Адвокатурата е страна, красноречиво характеризира единството и взаимовръзката между неговата научна и научно-приложна дейност, Предоставени са множество писмени консултации на **държавни и общински учреждения** - ДКЕВР, ПУДООС – МОСВ, Института по археология на БАН, на Ректора на МУ София (2021-2021г.) и МУ – Варна (2022-2024 г.), на ТУ София, по въпроси на институционалната акредитация, консултации и становища за УМБАЛ „Царица Йоана-ИСУЛ“, София, за МБАЛ Велико Търново. Оказвана е правна помощ, консултации и подпомагане дейността на Софийската опера и балет (от 2017 и до днес). Предоставените многократно консултации и **правни становища на общини:** Бяла Слатина, Варна, Свиленград, Димитровград, Хасково, Казанлък, Търговище и др. показват само част от **разнородната му научно-приложна дейност.** Тяхното изготвяне и поддържане пред министерства и ведомства, пред съдилища, само по себе си представлява научно-приложен принос.

Авторитетът на кандидата в средите на практикуващите правници е засвидетелстван от редовното му участие като член на изпитните комисии на Висшия адвокатски съвет по провежданите на две сесии всяка година конкурси за адвокати и мл.-адвокати, (вж. автобиография и **Приложение №4.3**) от дейното му участие като учредител и почетен член на Асоциацията на съдиите по вписванията и др.

II. НАЙ-СЪЩЕСТВЕНИТЕ НАПРАВЛЕНИЯ, В КОИТО СА НАПРАВЕНИ НАУЧНИТЕ И НАУЧНО-ПРИЛОЖНИТЕ ПРИНОСИ НА ЧЛ.-КОР. ИВАН РУСЧЕВ, СА:

1. Модернизация и кодификация на българското гражданско законодателство. За първи път, след почти полувековно прекъсване, в научната литература се поставя въпросът за сериозна модернизация на българското гражданско законодателство, чиито основополагащи актове датират (в почти непроменен вид), от края на 40-те и началото на 50-те год. на XX век. Въз основа на изведената исторически и сравнително-правно констатация, че за разлика от всички бивши социалистически държави, единствено България не е създала свой граждански кодекс (нито преди 1944 год., нито по време на социалистическото право, нито дори след 1989 год.), с приносен характер е **обосноваването на неотложната нужда от кодифициране на българското гражданско законодателство.** **За пръв път са изследвани** твърде остарелите, и в голяма степен - неспособни да дадат адекватно регулиране на силно променените за този период разпоредби на гражданските ни закони. **С приносен характер за**

кодификацията на българското гражданско право, са предложенията как да се използват модерните образци на гражданско законодателство, намерили израз в новите граждански кодекси на Квебек, Холандия, Япония, Естония, Руския ГК от 1995г. **За пръв път се предлага ново сравнителноправно изследване** на радикалните модернизации на „класическите“ граждански кодекси – френския, германския, австрийския, италианския, на приетите в началото на ХХІ в. модерни граждански кодекси на балканските ни съседки – Румъния, Турция, вкл. и на новите проекти за ГК на Сърбия и Македония.

На тази база, с **аргументация**, която има **приносен научен характер**, е обоснована належащата **нужда от приемане на български ГК. По нов начин е оборена** традиционната теза за негодността на българския юридически елит да се справи с такава важна държавна задача като гражданската кодификация, най-вече през последните 75 год. **Сериозен научен принос** в гражданскоправната материя представлява разработения алгоритъм за подготовката на първа гражданска кодификация, или поне на нейната радикална модернизация. Монографията *„Кодификцията на българското гражданско законодателство“ (2024)*, е едно от най-съществените достижения на българската цивилистична мисъл през последните няколко години. Преди да се достигне до излагане на крайните изводи с приносен научен характер в нея, отделни (респ. – междинни), изводи по темата, са разработвани и споделени в авторитетни научни публикации, (напр. студията **публ. №217: „Идеи и проекти за граждански кодекс у нас“** - В.: Год. на СУ Св. Кл. Охридски“, ЮФ, 2024, том 90, студията *„Възторзи и отрицания (Тъжната история на надеждата за български граждански кодекс и нейното забвение)* – В.: Сборник в памет на проф. д-р П. Попов“, (научен редактор чл.-кор. проф. д.ю.н. Иван Русчев), УИ „Св. Кл. Охридски“, С. 2024 - публ. № **221** и др. и др.).

2. Новост представлява **цялостното научно изследване на вече остарялата уредба на правния статус на физическите лица** (в ЗЛС от 1949 г.). В множество трудове с приносен характер на чл.-кор. Иван Русчев, са открити непреодолимите й несъответствия с обществените реалности – пълната недееспособност на малолетните, предпоставките за поставяне под запрещение; липсата на подходящи законодателни мерки за оказване на съдействие на лицата с ментални затруднения и др. Още преди публикуването на двете основни за тези въпроси две монографии: *„Гражданска правосубектност на физическите лица“*, изд. Фабер, 2024“ и *„Неразрешените проблеми на дееспособността на физическите лица“*, изд. Фабер, 2024 (**Приложение № 1, пор. № 12 и № 13**), междинните научни изводи, съставляващи приноси по така изследваните въпроси, са публикувани последователно в редица научни трудове на кандидата (**пор. № 8, 9, 13, 102, 190, 205, 214**). Научните новости в тази област, представени в тези няколко богати и многопосочни научни изследвания, от съществено значение за практиката, може да се открият **в няколко насоки**.

2.1. През последните няколко години, научната дейност на кандидата е съсредоточена върху **един, останал забравен от българския законодател, но много важен клон на частното право – личното**. За разлика от модерната уредба на корпоративно право, личното – касаещо основополагащи за гражданина – физическо

лице, положения, т. нар. „гражданскоправен статус“, остава на нивото от първите следвоени години. За пръв път след 75 години, **научно задълбочено са изследвани правоспособността, дееспособността, и деликтоспособността на физическите лица. С приносно значение**, както за гражданскоправната наука, така и за съдебната практика и за социалната действителност, са **новаторският подход** на чл.-кор. Иван Русчев при изследването на тези **обществено значими (а не само правни) проблеми**, както по-специално - на вече почти неадекватната уредба на **запрещението**. Освен научните констатации за твърде остарялата уредба, в която, за разлика от почти всички европейски държави, вкл. Турция, съществуват разпоредби относно смяната на пола и браковете между еднополови, **се отправя научна критика към законодателя**, за когото те остават незабелязани и той дори не проявява волята да изрази отношение по тях. **Научен принос** се открива в **сравнителноправното изследване на въпросите на пола в почти всички европейски държави (пор. № 209, 212, 206, 208) и на запрещението – в основните граждански кодификации (пор. № 202, 216)**. На мястото на остарялата уредба на гражданскоправния статус на ФЛ, и при липсата на модерен закон за лицата, в последните си монографии от периода 2021-2024 г. „Гражданската правосубектност на физическите лица“, и „Неразрешените проблеми на дееспособността“, авторът **предлага научно обосновани и съобразени с националното законодателство разрешения, с много висок научно-приложен потенциал**.

Въз основа на изведените в тях приносни моменти, се предлагат мотивирани **системни предложения за радикална реформа на целия този клон на гражданското право – личното право**. Разгледани са направените няколко предложения за радикална промяна в уредбата на гражданскоправния статус на физическите лица.

2. 2. Сериозен теоретичен принос в тази насока е научното аргументиране на **нова, фундаментална за теорията на правото конструкция**, преобръщаща досегашните представи, а именно – **че не съществуват отделни специални правоспособности, различни от общата гражданскоправна – наследствена, брачна, търговска, трудова. Новост** е аргументирането на разбирането, че когато физическо лице осъществява търговска дейност, не се касае за нова специална, „търговска“ правосубектност на ФЛ. Новост е и тезата, че в този, и в останалите случаи по отделните клонове и отрасли на частното право, **не се касае за нови, отделно съществуващи субекти** напр. на семейното, наследственото, облигационното или вещното право, а за **подчиняването на същото лице на специални изисквания за осъществяване на определени дейности (търговска) или качество**, при проявлението на специфични за съответния гражданскоправен клон или отрасъл, юридически факти.

2.3. За пръв път в **търговскоправната доктрина е оспорено преобладаващото разбиране**, че физическото лице, което не осъществява, и това, което осъществява търговска дейност (дори когато е регистрирано като едноличен търговец), са два различни правни субекта (**публ. №214**).

2.4. Чрез подробно съпоставяне между белезите на общата гражданска (чл.1 ЗЛС) и на т.нар. „наследствена“ правоспособност (чл.2 ЗН), се доказва, че законът не дава основание да се провежда разлика между тях.

2.5. Следва да се оцени като **научен принос към теорията на наследственото право**, доказването, направено **по нов начин и с нови аргументи**, че традиционно възприетото разграничение между предпоставките: „*роден жив*“ и „*роден жизнеспособен*“ (арг. от чл. 2 ЗН) не съответства на критериите за начало на правоспособността. Аргументирано се достига до **извода с приносен характер**, че това остаряло разбиране не отчита новите достижения на медицинската практика (напр. приетите с наредба медицински стандарти „акушерство и гинекология“), което налага, след 75 години, то да бъде изоставено. По този начин се въвежда изцяло нова концепция за предпоставките, поставящи началото на гражданската правоспособност.

2.5. С убедителни научни и научно-приложни аргументи, съставляващи **принос за правото**, се опровергава широко разпространената теза за обратното действие на фикцията „*Nasciturus pro jam nato habetur*“, която трябва да бъде заместена от разбирането, правото на наследяване се придобива от заченатия, само доколкото той се роди жив и едва от този момент.

2.6. Приносен момент съставлява и обосноваването на т.нар. „*висящо състояние*“ (*pendente conditione*), в което имущественото право остава без субект. Научното му обяснение съставлява **важен принос към общата теория на субективните права**. На практическо ниво, тази конструкция се проявява в различни хипотези: тя обяснява действието на фикцията за придобиване на наследството едва от момента, в който наследникът заяви, че го приема; невъзможността бенефициерът да се счита за собственик на стипулираното в негова полза имущество, преди да е изявил воля да го приеме; че фондацията, учредена с приживен безвъзмезден акт, става собственик на подареното ѝ по-рано имущество, едва от момента на вписването ѝ в Търговския регистър и др.

3. Приносни моменти в **научното разработване на проблемите за правно - догматична допустимост за промяната на пола**, и твърдяното **несъответствие между българското и европейското право**, са намерили място в становищата на кандидата, поискани от ВКС по тълк. д. № 2/2020 г. на ОСГК. По това решение със задължителен характер, съдът се е произнесъл **по въпроса за допустимостта**, чрез промяна на данните в актовете за гражданско състояние, да бъде наложена егга отпес непредвидената от нашето законодателство (срв. РКС № 15/2021 г.) промяна на биологичния пол. Неколкократно този, изключително остро поставян в обществената дискусия, въпрос, е изследван от кандидата, от гледна точка на Конституцията (и РКС 15/2021 г), от гледна точка на ЗГР и тълк. р. № 2/2020 г. на ОСГК на ВКС.

Направените изводи с **приносен характер**, целят в **практическата сфера**, да изчистят от популизма нерядко агресивно водената дискусия в обществото, да обосноват, че независимо от политизирането на проблема, въпросът за признаването на исканата промяна на пола, остава суверенно решение на **националния законодател**. Аргументира се убедително разбирането, че европейското право не предписва по императивен начин признаването на пол, различен от биологическия, нито пък узаконяване на браковете между лица от един и същи пол.

Обосновава се, с **нови, невъвеждани досега в дискусиата, научни, исторически и сравнително-правни аргументи**, че докато обществото не е узряло за приемането на тези промени, те няма как да се приеме безконфликтно, още по-малко - в правните среди.

Научното обследване на този проблем, както и на другия, настойчиво поставян в обществената дискусия въпрос – **за премахването на пълното запрещение**, респ. за отпадане на категорията недееспособност, показват **изострената чувствителност на кандидата към актуални въпроси от дневния ред на обществото**, разглеждани обаче научно, професионално, с инструментариума на правото. А в научно - приложен аспект, те налагат професионален, вместо емоционален тон на дискусията. Тези приноси могат да се открият както в предоставените пред ВКС становища на проф. Русчев по тълкувателния въпрос, така и в научните му публикации във връзка с него (пор.№ 202)

4. За първи път в българската правна литература е направено цялостно задълбочено монографично изследване у нас на **престацията като основен институт на облигационното право**. На базата на задълбочено поднасяне на основните разрешения в доктрината, и след сериозно осмисляне и обобщаване на съдебната практика, са изтъкнати противоречията в нея по основополагащи въпроси на видовете задължения. Предложени са **нови теоретични разрешения** (в значителна част - вече възприети в практиката) **на класически за облигационното право въпроси**, като тези за: имуществения и неимуществения интерес на кредитора, за претенцията, дълга и притезанието, за задълженията под модалитет, за престацията в полза на трето лице, за относителното действие на договора и др. Предложена е **нова класификация, с фундаментално научно значение** на видовете облигационни задължения, въз основа на изследваната в дълбочина тяхна взаимовръзка, която **да подпомогне** както бъдещите специални научни, така и научно-приложни изследвания на тази обширна със значителен интерес, материя. Със **сериозен приносен характер** са разработените въз основа на нова методология, типове съотношения между видовете права и задължения в облигационното отношение (относителните) и на тези, развиващи се в контекста на проста правна връзка (абсолютните). На тази база е обяснена разликата в процесуалните способности за защита на отделните видове права. **Принос в правната наука** е доказването, как **тази новоизследвана специфика**, разграничаваща отделните видове субективни граждански права (притезателни и непритезателни, абсолютни и относителни, респ. – мястото им в правоотношението) **обосновава приложимостта** на отделните способности за защита на различните видове материални права. И по този начин улеснява практиката по защита им по съдебен или административен ред.

Направени са важни предложения **de lege ferenda**, за промяна в режима на отделните видове правни задължения, тяхното съдържание (престацията). За пръв път у нас се предлага да бъдат уредени нови, проявени вече в практиката, и предвидени българския закон, правни задължения, на които доктрината дори не е дала име (напр. т.нар. Obliegenheiten). На тези проблеми е посветен и капиталният труд на автора – „**Престацията**“ (дисертация за придобиване на научната степен доктор на юридическите науки, **публ. №7**), цитирана многократно.

5. Сериозни научни приноси се съдържат в направеното от кандидата **цялостно**

задълбочено изследване на остарялата и непригодна за изменените социално-икономически условия уредба в основополагащия за вещното право акт – Закона за собствеността. Изхожда се от позицията, че при радикална промяна на общественоекономическата формация (от социалистическа икономика, при огромната роля на държавната (общонародна) собственост, към такава, където доминира частната), първото, към което посяга законодателят, е вещния закон. Авторът провежда **задълбочен анализ**, с присъщите на правото **тълкувателни механизми**, съпоставяйки почти всички текстове на ЗС от 1951 до 2024 г., с техните измененията (**публ. № 224, № 206, № 208**). С научни и научно-практически аргументи, воден от разрешенията в съдебната практика и **подробен, неправилен досега, съпоставителен анализ с редица чуждестранни законодателства**, авторът доказва пълната им непригодност към променената икономическа основа на съвременното ни общество. Аргументирана е тезата, **че остарялата конструкция на вещния ни закон, не е в състояние да понесе тежестта на новите стопански отношения, както повече изменения и допълнения.** По нов и категоричен начин се обосновава тезата, че при доказаната му неадекватност, той следва да бъде отменен, а на негово място - приет нов. **Отправен е правно аргументиран апел към законодателя за създаване на цялостна нова вещна кодификация, или поне нов общ закон, който, освен да уреди останалите извън ЗС видове вещни права (напр. сервитутите), да осигури, редом с новите общи текстове, прилагане и на специалните (сателитни) вещни закони.**

6. Един от съществените и най-нови приноси на кандидата, е разработването в българската доктрина на нова, фундаментална концепция - за деликтната кондикция. В нея авторът намира липсваща в цивилистиката пресечна точка между отговорността за вреди и отстраняване на неоснователното обогатяване на едно лице, за сметка на обедняването на друго. **Догматично, за пръв път** в нея се обосновава възможността за комбинираното (непредвидено в закона) използване на елементи от два коренно различни правни института за преодоляване вредите на засегнатото лице за сметка на обогатяването на увредилият го. Така **теоретично и в практиката** се решава един, ненамерил досега отговор на въпроса – как увреденият да получи обезщетение, извън дължимото му по правилата на гражданската отговорност за вреди, от насрещната страна,. Тази, **съвсем нова за българското гражданско право конструкция**, дава възможност той да „прекрачи“ в правната сфера на увредилия го, като правомерно „посегне“ на приходите, получени от последния, чрез противоправното му поведение, за негова сметка (**публ. №210, №211, №215**). Новоразработена от кандидата и въведена в нашата доктрина, теоретична конструкция, **практически вече намира приложение в поне две насоки:**

6.1. в спора между доставчика на машини за гласуване на националните избори, които ЦИК използва, без да заплати напълно (т. е. като чужди), при което вредите на доставчика са не само в размер на лихвите върху цената. Новообосновеният институт позволява компенсирането да стане от средства, които ЦИК спестява, от несклучване на договор за наем с друг доставчик.

6.2. при обезщетяването на вредите – незаплатен от сводника труд на проституиращо момиче, от който той се е обогатил. **Практическото приложение на тази приносна в научно отношение правна конструкция**, се изразява в **промяна на практиката на българския съд**, отказващ дотогава обезщетяването на такива лица от средствата, с които сводникът се е обогатил. Разработената от автора конструкция среща

подкрепя в практиката на ЕСПЧ по делото на същото лице, както и по редица други дела (публ. № 209, № 212). И в двете групи случаи, предизвикали сериозен обществен интерес, практическят принос на автора се изразява и в предоставянето на консултации по тези дела, съобразени с практическите казуси. Тези резултати са неколккратно споделени - пред специализираните научни кръгове (публ. № 211, № 215), както и пред практикуващи правници, студенти, докторанти (публ. № 225, и публ. № 98 от списъка на участие в научни конференции по т.1.4)

7. Приноси представляват представените научни разработки с научен и научно-приложен характер на кандидата, на кандидата, публикувани и като становища пред ВКС по тълк. д. № 1/2022 г. на ОСГТК, ВКС, по въпроса, дали Народното събрание носи отговорност за неизпълнение на конституционно задължение по чл 151, ал.2, изр. трето КРБ да уреди последиците от обявяването за противоконституционни на текстове от закона (в случая – чл.35 а ЗЕВИ) (публикация №187, № 186 – „Решения, обявяващи противоконституционност на законови разпоредби (чл. 149, ал. 1, т. 2 КРБ). Те засягат противоречиво решавания в конституционната и в цивилистичната доктрина спор, дали при обявяване на противоконституционност на текст от закона (чл. 35а ЗЕВИ), връщането на внесени в бюджета такси при неприета от НС изрична уредба, се дължат и за минало време или едва от поискването им обратно.

8. Те са тясно свързани и се основават на публикации на чл.-кор. Иван Русчев със сериозно теоретично значение (не само за гражданско, но и за конституционното право), каквито представляват работите му му във връзка с действието на закона – занапред, с обратна сила, върху заварени правоотношения. (публ. №189 – „Обратно действие на гражданския закон и действието му върху заварени правоотношения“, № 200 – „Действие на решенията на Конституционния съд, с които се обявява протовоконституционността на закон, върху заварени правоотношения, последиците от които не са били уредени от Народното събрание. (Примерът на тълк. д. № 1/2022 г. на ОСГТК, ВКС). Те засягат фундамента на закона – обхващане от неговото действие не само предстоящи ЮФ, то и на такива, приключили вече действието си, или висящи, към момента на приемането на новия, законодателна уредба. Тези новоразработени конструкции, представляват принос не само от догматично, но и от практическо значение - за стабилността и предвидимостта на законовото регулиране – основен фактор в правовата държава.

9. С приносен характер за конституционноправната теория по основополагащия въпрос за разделението на властите, са становищата, дадени по искане от КС, напр. к. д. №10/2022г. на КС - за недопустимостта НС да изземва правомощия на изпълнителната власт, решавайки въпроси от нейната оперативна самостоятелност (поддръжката на националните пътища). Научно аргументираните становища на кандидата, по предмета на конст. дела, са вземани предвид от КС и от ВКС и нерядко те са постановявани в съответствие с тях (напр. по к. д. №10/2022г. на КС). Публикации с приносен характер, повлияли при вземането на решения на ВКС и КС, което убедително доказва връзката на научните разработки на кандидата с приложението им в практиката, са напр. тези с № 200 №№№.

10. Приноси от научен и научно-приложен характер в областта на Общата част на Гражданското право, представляват и:

10.1. Фундаментално теоретично изследване за разграничението между частното и публичното право, представлява публикуваната в Год. на ЮФ - ЮФ, 2019 г., публ. № 174. Новаторско изследване, което за пръв път задълбочено, с нови аргументи, изследва, въз основа на българското законодателство, това класическо разделение на правните клонове

10.2. В областта на гражданското право задълбочено в **поредача от 12 статии** изследва важната за обуславяне действието на закона и на правните сделки, материя на модалитетите – условие, срок, тежест (публ. № 154 до №167)

10.3. Много важни приноси в **класическата за частното право материя,** привличаща **трайно** през целия му творчески път научното внимание на кандидата - тази на недействителността на договорите, респ. – съотношението им с други частоправни институти (брак, осиновяване, припознаване) и публичноправни (съдебни решения, административни актове) са представени в **многобройни, новаторски по характера си изследвания,** публикувани през различни периоди (Приложение № 1, публ. № 66, 118, 119, 125, 135, както и № 41, 48).

11. Всички те, както и други научни изследвания с приносен характер, отразени в други публикации в областта на общата част на гражданското право, са намерили своето научно приложение в **машабното изследване** на основните за цялата цивилистична наука **институти на частното право,** публикуван като **разширен учебен курс в два тома:** “Институти на частното право. Гражданско право. Обща част, Том I, С. Парадигма, 2021, 286 стр. и Том. II, С. Парадигма, 2021, 271 стр. (публ. № 8 и №9)

11.1. Оригиналноста в това всеобхватно изследване на Общата част на гражданското право, е преди всичко в приложеният **нов начин в изследването и представянето на основните институти в правото** – като съвкупности от правни норми, групирани в институти, които от своя страна оформят клонове на гражданското право, а те пък, заедно с търговското, трудовото, международното частно, потребителското, оформят отраслите на частното право. **Универсалността на изследването, задълбочения му характер, привличането на разрешения от съдебната практика** и излагането на дискуссионните тези, определят неговия **безспорен приносен характер,** не само за **гражданскоправната наука,** но и за преподаване на основополагащите негови институти, и определено му придават **монографичен характер.** Макар да може да се ползва и от студенти, докторанти, юристи от практиката, трудът следва класическата структура на научното изследване, като и навсякъде съдържа ясно (вкл. графично) обособени научните становища на автора, полемиката, разрешенията на съдебната практика и има характера на научна монография. В стремежа да се даде актуално към момента изложение на непрекъснато изменящата се, несистематизирана в граждански кодекс, материя на гражданското право, в него са развити **основните за цялата цивилистична наука институти – на източниците на правни норми, на съдържанието на гражданското правоотношение – неговите субективни права и правни задължения, на техните юридически факти.** Задълбочено, но и онагледено и достъпно графически, са изследвани проблемите на **субектите на гражданското право – физическите лица, юридическите лица,**

изследването на държавата и на държавните учреждения, на общините като гражданскоправни субекти. С приносен характер се отличава **детайлното разглеждане на режима на юридическите лица с нестопанска цел – сдружения, фондации, вкл. в обществена полза (публ. № 59, 102, 106, 108, 178).**

11.2. Във втория том на „Институтите на частното право“. С. Парадигма, 2021, 271 стр. ISBN 978-954-326-457-5 (**Публ. №9**) подробно и по нов начин се изследват проблемите на правната сделка - основен юридически факт на гражданското право. **Задълбочени приноси** се откриват в изследването на нейните видове, сключване, съдържание, осмислени в светлината на множеството публикации по темата, критичното осмисляне на значителната съдебна практиката по тези институти, е посветена значителна част от монографията. **Особена научна и практическа значимост** представлява разглеждането на тяхната недействителност, на проблемите, които са в центъра на вниманието на съдебната практика. **По нов и оригинален начин се изследват** проблемите на органното представителство на юридическите лица (търговски дружества, юридическите лица с нестопанска цел, Българската Православна църква, политическите партии и др. **Нови и некомментиран** от десетилетия на монографично ниво, са предложените от автора разрешения по проблемите на погасителната давност, вкл. на станалата актуална напоследък абсолютна давност.

12. Чл.- кор. Иван Русчев е разработил и **първото у нас самостоятелно изследване на нормативните актове, като основен източник на частното право**, претърпяло две издания (*„Нормативните актове - източник на частното право. 1-во изд. С. Албатрос, 2008, 2-ро изд. С. Албатрос, 2010“ – публ. №5*), което запълва **сериозна празнина в гражданскоправната наука и в общата теория на правото. Приносният характер и на монографията като цяло, и на отделните нови моменти в нея, се определят от комплексния характер на изследването, отчитащи постиженията, както на гражданскоправната теория и практика, така и на конституционната и административноправната. Теоретичните коментари навсякъде са свързани с практическите последици от направените изводи, които по-късно са широко възприети и в съдебната практика. Въз основа на предложената в монографията нова класификационна рамка на източниците на частното право, са формулирани приносни тези за действието на нормативния акт – заанапред, обратно действие, действие върху заварени правоотношения и др. – въпроси, които продължават да затрудняват доктрината и съдебната практика.**

Като **конкретни приноси** специално могат да бъдат посочени: изграждането на единно понятие за източник на правото и за нормативен акт, изясняване на случаите, в които е възможна делегация на нормотворческа компетентност, провеждане на разграничение между юридическата сила на нормативния акт и задължителността като белег на правните разпоредби; действието на „разпоредби относно разпоредби“, интерпретацията на понятията за обратна сила на гражданския закон; за съпоставителната сила на актовете и правилото на чл. 15 ЗНА за дифузния контрол. С приносно значение са още и тезите относно действието на решенията на КС за обявяване противоконституционност на закон, и на ВАС - при обявяване нищожността или отмяната на подзаконов нормативен акт. Те са **насочени**

към разрешаването на конкретни проблеми в практиката. За това свидетелства и изключително честото цитиране на монографията (вж. списъка на цитиранията на научните трудове, представен по конкурса), както и възприемането на становищата, изложени в този основополагащ за творчеството на кандидата труд, **в редица актове на ВКС и на ВАС**. Тезите на автора по въпросите за действието на закона с еднократно действие, по действието на решенията на КС, по противоконституционността на закон, с който друг закон е бил отменен, са **еднопосочни и с разрешенията, възприети в РКС № 3/2020** (вкл. с отмяната на закона, с който са отчуждени имоти на бившите български царе).

13. Новаторско по характера си, първо у нас цялостно изследване на отговорността за правата на трети лица, обременяващи прехвърлената вещ, неразработвана до онзи момент в българската правна литература, представлява монографията „Отговорността за евикция“, С. Регули, 1995, 239 стр. Тя е издадена въз основа на преработен и допълнен вариант на кандидатската дисертация на чл.-кор. Иван Русчев, защитена в ЮФ на СУ през 1994 г. (публ.№ 6, № 83, №112, № 126, №132 и др.).

Основните научни приноси в нея не се изчерпват само в направения за пръв път на основата на подробен исторически и сравнителноправен анализ, в систематизирането на водещите тези в по-старата и съвременната българска и чужда доктрина. Те са преди всичко в творческото отчитане на актуалните разрешения в съдебната практика, които напр. процесите на реституция поставиха. Формулирани са оригинални авторови тези по значими за практиката въпроси, като този - към кой момент следва да съществуват правата на трети лица, съдържанието на отговорността за съдебно отстранение, изискванията за противоправно поведение, вина, разграничение между негативни и позитивни вреди. С приносно значение за развитието на правната наука са предложените разрешения по редица противоречиво разрешавани въпроси, като този за вредите от неизпълнението след разваляне на договора, вида на нарушения интерес и др. Формулираните там тези, се ползват с широка известност и се споделят от съдебната практика, а за популярността на труда, красноречиво говори фактът, че той е цитиран над 200 пъти. Само още един аспект, доказващ правилността на научните идеи, изразени там – аргументираното разбиране, че договорът за прехвърляне на вещни права върху чужд недвижим имот не се разваля по право, а е необходимо да се предявяви иск по чл. 189, ал. 1 ЗЗД, вр. чл. 87, ал. 3 ЗЗД, се възприе в съдебна практика, която го потвърди по задължителен начин, с постановеното по този въпрос Тълкувателно решение № 1/2019 на ОСГТК на ВКС.

14. Първото по време, в българската научна литература, цялостно изследване, посветено на един изключително важен за съвременната икономика договор, - „Договорът за концесия“. С., Софи-Р, 1999, 600 стр., принадлежи на проф. Иван Русчев. Благодарение на задълбочените теоретични конструкции в него, дадени от кандидата **още при приемането на първия Закон за концесиите, те запазват приносния си научен и научно-приложен характер и значимост и до днес** (което личи и от продължаващото многократно цитиране, както в специализираната литература, така и в съдебни дела). **Комплексният характер на този договор, отчетен за пръв път от кандидата в това изследване** (където той го разглежда едновременно като институт и на гражданското (търговското) и на административното право), **налага този напълно**

нов за времето си научен подход, въведен от него. Научните приноси в тази значима монография подпомагат **решаването на тежката задача пред доктрината** и най-вече - **пред съдебната практика** – да определи правната му същност, респ. – кои разпоредби от единия и от другия отрасъл на правото, да прилага. Институтът на концесиите, за който в периода от 1947 г. до 1995 г. липсваше правна уредба, бе напълно забравен и от правната теория. Заемането с **разработването на тази материя тогава, при липсата на каквато и да било правна литература, и то в този огромен обхват, беше израз на сериозна научна дързост.** Публикации, свързани с него, са приложените под № 2,30, 33, 36, 55, 63, 99 и др.

С приносно значение в труда са формулираните изводи относно концесията като правен акт и като субективно право в неговите разновидности, относно по-общото разделение между вещните и облигационните права в контекста на нехомогенното концесионно право като вид субективно право, процедурата по сключване на концесионния договор, правата и задълженията, които той следва да включва като част от задължителното си съдържание. **В него за пръв път в българската доктрина е направен опит да бъде обосновано по-общото понятие за административен договор – от принципно значение и за двата правни отрасли.** От принципно значение - за развитието на науката и за точното прилагане на материалния закон, са авторовите тези относно разграничаването на разпоредителни действия от тези по праводаване и предоставяне на права. Направено е **оригинално и непровеждано до този момент проучване на монополните права на държавата и режимът за тяхното упражняване, както и на суверенните права на държавата и техните специфики.** Заслужава да се отбележи, че до този момент липсваше каквото и да разглеждане на самостоятелните обекти на концесионното право – това, само по себе си има приносно значение, освен другите достойнства на труда. **Договорът за концесия също е един от най-често цитираните в правната книжнина труд на автора.** Публикации, свързани с него са приложените под № 2, 30, 33, 35, 36, 37, 40, 42, 44, 45, 46, 51, 55, 61, 63, 99 и др.

15. Като много съществен принос към историята на българското гражданско право, следва да се разглежда едно от най-новите научни изследвания на делото на първосъздателите на българското гражданско право и наука, посветили живота и таланта си на създаването на първите следвоенни граждански закони, действащи и досега. Редом със задълбочените научни изследвания върху техните правни трудове, преклонението пред тяхното дело е изразено в студията – **„Триптих за колосите в правото“ - В: Сборник Научни изследвания в памет на проф. Димитър Силяновски, проф. Живко Сталев и проф. Витали Таджер, УИ „Св. Климент Охридски“, С. 2023, с.7-24. ISBN 978-954-07-5837-4., публ. 204** (изследваща делото на тези паметни, незабравими личности), както и в тази под **№ 213: „Всевъзможният Йосиф Фаденхехт“ – Сборник от Юбилейна научна конференция, посветена на 150 години от рождението на проф. Йосиф Фаденхехт , Св. Климент Охридски, 2023, (под печат);** Към тях следва да се отнесе и популяризирането на делото на едни от най-видните български цивилисти – наши учители: проф. Е. Георгиев.

16. Важен момент на научно-приложната дейност на чл.-кор. Иван Русчев представлява дейността му като експерт, член на различни работни групи в Министерството на правосъдието, напр. във връзка с проект на Закон за физическите

лица и мерките за подкрепа през 2014г и отново през 2016, по измененията на Търговския закон (2007, 2010), в работна група за експертна оценка на проекта за български граждански кодекс, по законопроекта за физическите лица и мерките за подкрепа (на лицата с увреждане), по въпроси за приемането на текстовете на чл.112 а. от ЗЗД за абсолютната давност. **Този аспект се проявява и в множеството участия в кръгли маси и обсъждания, организирани от Министерството на правосъдието, от ВАдвС, от правната комисия на НС** (напр. по въпросите за радикална законодателна промяна на ЗС от 1951 г. - организирана от ВАдвС и Правната комисия на НС, проведена на 12.04.2022 г. в Народното събрание, под патронажа на неговия Председател); многобройните работни срещи във връзка с приемането на новата наредба за юридическото образование, изложения на годишните конференции на САК и на ВАдвС (напр. 2020, 2022) г.

17. Научно-приложен принос трябва да се види и в публикациите на чл.-кор. Иван Русчев, посветени на **изграждането на модерно, съобразено с нуждите на практиката** – от една страна, а от друга – **върху здрава научна методологична основа, висше юридическо образование.**

17.1. Основните идеи в тази област от системен, научен и методически характер са изложени в доклад на Научната Конференция, посветена на 130 год. на - ЮФ на СУ, публ. № **207** – „Проблеми на юридическото образование в новата наредба от 2022г.“ Сборник „130 години юридическо образование в България“, София УИ „Св. Климент Охридски“, **2023**. Сериозна научна дискусия, проследяващи методологията и въвеждането на нови учебни дисциплини в преподаването в ЮФ, представлява и статията *“За необходимостта от въвеждане на дисциплината „Основи на адвокатската професия“ в учебните програми на Юридическите факултети ВТУ-16.12.2022г.* – В. Сборник „Научни четения в памет на доцент д-р Ванюшка Ангушева - първият декан на Юридическия факултет при ВТУ “Св. св. Кирил и Методий”(пор. № **201**),

17.2. Аргументирани становища на автора по тези въпроси, могат да се намерят в други публикации посветени на проекта за нова наредба за юридическото образование.

ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА НА НАЙ-ВАЖНИТЕ ПОСТИЖЕНИЯ НА ПРОФ. ИВАН РУСЧЕВ В НАУЧНАТА И НАУЧНО-ПРИЛОЖНАТА ДЕЙНОСТ

1. Основните приноси на кандидата се откриват не само във **фундаментални му научни разработки**, но и в основаващата се на нея, **научно-приложна дейност**. Непосредственият свързаният с тях **огромен обем учебно-преподавателска, учебно-семинарна дейност, участието му в множество значими български и международни научни форуми**, са **разнообразни форми за споделяне пред много широка аудитория** – държавни и съдебни органи, практикуващи юристи, съдии, адвокати, студенти и докторанти, на разработените от чл.-кор. Иван Русчев, нови, с приносен характер разрешения. Последователността и тясната взаимовръзка между тези части на

разнопосочната научна дейност на кандидата, дава възможност за нейното задълбочаване, вкл. чрез **получаване на обратна връзка от целевата аудитория за действителната стойност на научните постижения**. Практиката остава най-важният критерий за тяхната адекватност и приложимост. Признанието от страна на аудиторията – научни работници, потребители на научния продукт, специалисти, студенти, докторанти, е съществен елемент на тези постижения. Неделимо свързани, **тези аспекти на приносната му дейност**, се откриват **във всички области на знанието**, в които кандидатът работи вече повече от 43 години.

2. **Обща особеност на тази, с богат приносен – както научно – изследователски, така и научно - приложен характер, дейност на кандидата е, че тя е създадена, публикувана, прилагана в пълнота, и представяна пред научната и правната общност, напълно самостоятелно.** Като принос следва да се разглежда и фактът, че всички приложени **225** научни публикации (с изкл. само на две статии) са плод на изключително индивидуален труд на кандидата, а не в колектив. Тази специфика на труда на учения – юрист прави неговата неподпомогната от друго работа, по-трудна и отговорна, но пък изключва сложните изчисления на приноси на отделните автори в различните публикации, които се налагат в други науки. В случая, в произведенията на кандидата не са съавторство нито с други научни работници, юристи от практиката, нито пък е ползван трудът на докторанти или на други млади учени. Там, където трудовете са публикувани в колективни научни творби – научни коментари, учебници с няколко автори, те са в **самостоятелни, обособени научно и редакционно** от тези на останалите автори на други части.

3. **Впечатляващи са приносите на проф. Иван Русчев в развитието на съдебната практика – описани подробно в справката по изпълнението на критерии 4.3** Въпросите, на които се дава отговор в неговите публикации, имат не само чисто теоретично значение за развитие на правната наука, а и **директно отражение в практиката**, помагайки разрешаване на голям брой правни спорове пред държавни органи и пред съдилищата. Разработените от проф. Русчев конструкции и тяхната аргументация, са цитирани и са били определящи при решаването на множество граждански и търговски дела на районните, окръжните, апелативните съдилища и ВКС, в редица административни дела пред административните съдилища и ВАС. **Новаторските му конструкции по различни институти на частното, но и на публичното право, са цитирани над 80 пъти** в решенията на Окръжен съд София, Варна, Бургас, Добрич, Русе, Силистра, Ловеч, Велико Търново, Стара Загора, Хасково, Плевен, Пазарджик и др., от Софийския градски административен съд, от ВАС, ОСГТК на ВКС, КЗК, както и от КС.

Създаването на „чисто научните“ му конструкции се базира в почти всички случаи, **върху примерите от практиката**. В огромната си част произведенията на

кандидата с чисто **юридическа проблематика**, са изградени върху съдебна практика и то най-вече – **противоречива** - такава, по която съдилищата възприемат различни разбирания. Със създаването на **фундаментални правни конструкции** и с такива **целенасочени, продиктувани от практиката**, се цели - от една страна **обогатяването на базисната правна наука**, а от друга - **разрешаването на такива спорни в практиката въпроси**. На друго ниво – възприемането на предложените разработки по спорове от значим обществен интерес, е един от най-важните критерии за доказване на тяхната законосъобразност и обоснованост.

4. Основна характеристика на научната дейност на чл.-кор. Иван Русчев, е нейната **разнопосочност и комплексност** – тя не се ограничава само в отделна, или дори само в няколко области на правото. Приносите му надхвърлят пределите на частното право, в което кандидатът е специализирал през последните 43 години и навлизат решително и в други отрасли на правото – както национално, така и международно – в публичноправните отрасли на конституционното право, на административното, на процесуалното и други. Представените нови, с приносен характер, научни разработки на чл.-кор. Иван Русчев обхващат всички отрасли **на частното право – гражданско с неговите клонове (обща част, лично, вещно, семейно, наследствено право), търговско право**. Често те надхвърлят пределите на частното право – публикациите му показват приноси и в областта на административното право и процес – концесии, обществени поръчки, на гражданскопроцесуалното право и дори на конституционното.

5. С приносен характер е **разработването по нов начин на множества научни въпроси, с фундаментално значение за развитието на теорията на българското право, останали неизследвани** и неизяснени досега. Приложените трудове предлагат разрешения на спорни хипотези и дават оригинални решения. По много от разработените въпроси е липсвала правна традиция, опит и последователност в съдебна практика. Предложените в тях разрешения допринасят за развитието на правото и за точното прилагане на закона.

6. Друга отличителна черта на научната и научно-приложната дейност на чл.-кор. Иван Русчев, свързана с научните му приноси, е именно загрижеността за повишаване на професионалното ниво на правната аудитория – специалисти юристи – съдии, адвокати, юрисконсулти, но и докторанти и студенти. (това показва справката за изнесените през всичките 43 години, над 360 бр. университетски лекционни курсове, отделно 60 семинари, презентации, научни участия). Тя винаги е била водеща в научната дейност на кандидата, определяща темите за разработване – онези, в които има празноти в правната наука, и същевременно – будят спорове и неясноти в практиката. Този новаторски характер, освен безспорния професионализъм в традиционната материя, предизвиква широкия интерес на правните кръгове към неговите публикации. Тя и винаги е стимулирало автора да разработва нови, неизследвани, „ниши“ в правното знание, „тесни места“ в практиката.

Кое то пък от своя страна задължава, научната му дейност да се отличава с много висок приносен характер.

7. Посоченото обяснява изключително високия научен интерес към творчеството на чл.- кор. Иван Русчев, в юридическата общност. Той е един от най-цитираните автори в българската юридическа литература.

8. И далеч не на последно място - по време на цялостната му научна, научно-приложна и преподавателска дейност, чл.- кор. Иван Русчев активно участва в „запалването на искрата към правото“, във формирането на юридическото мислене у студентите и у завършилите млади правници от много випуски в различните университети, в които той е преподавал: СУ, ВТУ, ВСУ, РУ, БСУ, в продължаващата следдипломна квалификация на юристите в България в специалностите гражданско, вещно, семейно и наследствено, облигационно, търговско право и други негови клонове, в придобиване на научни степени и заемането на академични длъжности от най-достойните сред тях. На тях именно той разчита в постигането на една трудна, непосилна почти, цел пред съвременната правна наука и практика, която той вижда **мисията на професионалния си живот – обединяването на всички знаещи и можещи за изработването и приемането, след 150 години, най-после, на първи български Граждански кодекс. Това забележително дело би ни представило по най-достойния начин и у нас, и пред очите на света и би представлявало **венецът на неговата, богатата на приноси, научна и научно приложна дейност, продължаваща вече 43 години.****

Краткият характер на тази Справка на научните и научно-приложните приноси на чл.-кор. Иван Русчев, не позволява, освен тези, най- общи насоки в които се развива творчеството на кандидата, те да бъдат разглеждани и „вертикален разрез“ – по отделните клонове на частното право и отрасли на правото извън него. Но и така представена, считам, че тя дава ясна и систематизирана представа за приносния характер на неговото творчество.

III. ПОДГОТОВКА НА КАДРИ

- ръководство на 11 докторанти, от които 5 успешно защитили дисертационните си трудове и 6 са още в срока на обучение, (Приложение 3.1);
- над 300 университетски лекционни курсове в шест различни дисциплини за студенти редовно и задочно обучение, в 6 университета:
 - ЮФ на СУ „Климент Охридски“: “Гражданско право (обща част)”, Вещно право, Потребителско право, Застрахователно право, Облигационно право,

- ЮФ на Великотърновски университет „Св. Св. Кирил и Методий“: Гражданско право, Облигационно право
 - ЮФ на Варненски свободен университет „Черноризец Храбър“: Гражданско право (обща част), Вещно право, Търговско право, Застрахователно право, Облигационно право
 - ЮФ на Бургаски свободен университет: Вещно право, Облигационно право, Банково право и Застрахователно право, Гражданско право – обща част
 - ЮФ на Русенски университет „Ангел Кънчев“: Гражданско право, Банково право
 - Академия на МВР – Търговско право. (Приложение 3.2);
- **Активна лекционна дейност в страната - провеждане на над 50 семинара за повишаване на квалификацията на юристите от различни области на правната система – практикуващи юристи, адвокати, нотариуси, съдии и др. :**
- о семинари пред практикуващи юристи, организирани от: ИК „Труд и право“ (НКЦ „Решение“) София- Национални учебни семинари,
 - о семинари пред нотариуси, организирани от Нотариалната камара:
 - о семинари, организирани от Висшият адвокатски съвет
 - о семинари за адвокати, организирани от ЦОА „Кр. Цончев“ към Висшия адвокатски съвет
 - о семинари пред практикуващи юристи, организирани от Центъра за обучение на адвокати „Кръстю Цончев“
 - о семинари, организирани от регионалните адвокатски колегии в страната
 - о семинари от Национален център за юридическо обучение и др. (Приложение 3.4).

IV. НАУЧНО-ОРГАНИЗАЦИОННА, НАУЧНО-АДМИНИСТРАТИВНА И ЕКСПЕРТНА ДЕЙНОСТ

4.1. Принос и участие в дейността на органи за управлението на БАН, университети и висши училища (ръководни органи, академични и други съвети, комисии и т.н.):

- Заместник декан на Юридическия факултет СУ „Климент Охридски“ София (2011 - 2015)
- Член на Факултетния съвет на Юридическия факултет СУ „Кл. Охридски“
- Председател на Комисията по Фонд научни изследвания на ЮФ на СУ (2011 -

2015)

- Представител на ЮФ в общоуниверситетската Комисия по ФНИ (2011 - 2015)
- Ръководител на Катедра Частноправни науки на ЮФ на РУ „Ангел Кънчев“ (2009-2011); (Приложение 4.1).

4.1.1. Принос в укрепването и развитието на БАН, университети и културни институции в страната

Член на Събранието на член-кореспондентите и академиците на БАН (2021-2024 и понастоящем), член на Научния съвет на Института за държавата и правото – БАН (от 2022 г. и понастоящем), Професор в Института за държавата и правото – БАН, Секция Частноправни науки (от 2022 г. и понастоящем), член на редколегията на сп. Правна мисъл – издание на Института за държавата и правото – БАН (от 2023 г. и понастоящем), член на Advisory Board of Papers of BAS – издание на БАН (от 2022 г. и понастоящем).

Подпомагане дейността на БАН чрез предоставени консултации, правна помощ на: Директора на Института по археология на БАН, Ректора на Медицинска академия - София във връзка с акредитационни процедури, Ректора на МУ – Варна във връзка с провеждането на избори за органи на управление на Университета (2021 и 2024).

Член на Управителния съвет на Фондация „120 години Юридически факултет при СУ „Св. Климент Охридски“ (от 2011).

Председател на УС на Асоциацията по българско гражданско и търговско право (ЮЛНЦ в обществена полза), с цел развиване и популяризиране високите постижения на частното право у нас и в чужбина. (Приложение 4.1). Предоставяна правна помощ, консултации и подпомагане дейността на Държавната опера и балет.

(Приложение 4.1).

4.1.3. Принос в създаване на нови научни школи, направления, учебни дисциплини и културни традиции

Участие в създаването на нови и разработването на учебни програми по задължителни и избираеми дисциплини, преподавани на студенти от специалността право / редовно и задочно обучение/ в пет университета (СУ, ВСУ, ВТУ, РУ. БСУ) по шест дисциплини - гражданско право - обща част, вещно право, облигационно право, застрахователно право, банково право, търговско право. Взел участие в разработване на учебни планове и програми по преподавани от него дисциплини в Докторантското училище към СУ ЮФ, Участва в разработването на учебни планове и програми на две магистърски програми за специалисти –юристи.

4.3. Експертна дейност

4.3.1 Участие в работата на държавни и правителствени органи

- Член на Програмния съвет на Националния институт по правосъдие (2001)

- Член на Съвета по даване на убежище при Президента на Република България (2003-2012).
- Член на Консултативния съвет по законодателството при Председателя на ХЛ (2005-2009) НС.
- Член на Правния съвет при Президента на Република България (от 2017- 2022).

4.3.2. Участие в национални, чуждестранни и международни научни експертни съвети, комисии и други

- Участие в комисия по разработване на Проект на Наредба за единните държавни изисквания за придобиване на висше образование по специалността "право" и професионална квалификация "юрист".
- Участие в няколко работни групи към Министерство на правосъдието във връзка с проект на Закон за физическите лица и мерките за подкрепа, по изм. на ТЗ (2007, 2010),
- Участие в работна група за даване на експертиза за годността за изработване на проекта за ГК на РБългария.
- Работа за хармонизиране на законодателството на Република Северна Македония с това на ЕС.
- Член на Консултативния съвет „Българска асоциация на съдиите по вписванията” (от 24.01.2009г.) Протокол №02/ 24.01.2009г. от проведено Общо събрание.
- Председател на Консултативен съвет на Институт за правни анализи и изследвания. Протокол №01/ 16.02.2009г. от проведено заседание на Управителния съвет на „Институт за правни анализи и изследвания” ., в 109 (72) научни журита по процедури за научни степени и академични длъжности, (Приложение 4.3.2).

4.3.3. Експертна, консултантска и друга подобна дейност за оказване на помощ на институции и органи на управление, стопански организации и фирми

Проф. Русчев е участвал в 3 акредитационни комисии на висши училища – по институционална и по програмна акредитация Многократно е участвал в конкурсните комисии за заемане на длъжности в органите на съдебната власт: съдии по вписванията, съдии в окръжни съдилища, съдии в апелативните съдилища, съдебни изпълнители и др., в такива за адвокати.

Изготвил е над 50 високо специализирани експертни правни становища (от името на ЮФ на СУ, или в самостоятелно качество) по Тълкувателни решения на Общото събрание гражданската и на търговската колегия на ВКС (от 1995 година и досега). По покана на Конституционния съд е предоставил становища по 10 дела на съда. Изготвени становища по съдебна дела, в защита на Висшия Адвокатски Съвет, пред СГС, ВКС, ВАС.. Включен в Списък на арбитрите, посредниците и експертите на Арбитражния съд при Българската стопанска камара.

V. ПРИНОСИ ЗА РАЗВИТИЕТО НА БАН

5.1. Участие в научни прояви, организирани в БАН или в БАН като съорганизатор

Участва в Научния съвет на Института за държавата и правото – БАН.

Проф. Русчев е взел участие с доклади в четири научни конференции, организирани от ИДП-БАН,

Две публикации в Списание на БАН

5.2. Участие в обществени прояви, организирани съвместно с БАН и на територията на БАН (чествания, юбилеи, представяния на автори или авторски книги и др.)

От избирането му за член кореспондент на БАН, проф. Русчев редовно участва в Академичния семинар на БАН, при представяния на автори, авторски книги, чествания, юбилеи и др.

5.6. Участие с доклади и /или презентации в заседанията на САЧК и на академичния семинар към САЧК

проф. Русчев е изнесъл един академичен семинар към САЧК.

5.7. Рецензентска дейност в комисиите по конкурсите за избор на академици и чл. кор. на БАН - една рецензия в конкурс за избор на академик на БАН.

5.8. Други активности в подкрепа на БАН

Член на Advisory board на списание Papers of BAS, издавано от БАН и институти на БАН г.

Член е на редколегия на сп. Правна мисъл, издание на Института за държавата и правото при БАН.

Председател или член в комисии за провеждане на приемните конкурсни изпити за докторанти на Института на държавата и правото при БАН.

От 2022 г. е назначен на академичната длъжност „ПРОФЕСОР“ в Института за държавата и правото при БАН .

Дадени консултации и изготвяне на юридически становища за Института по археология на БАН, за ИДП – БАН, по имуществени спорове на ЦУ - БАН

Двукратно е изготвял становища в Института за държавата и правото при БАН по дисертационен труд (Приложение 5.8).